

ХАБЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 133 (8394). 1998 СЫЛ СЭТИННЫ 26 КҮНЭ. ЧЭПИНЭР, СЫАПАТА — 1 солж, 10 харгы.

Улуус дьаһалтатын отчуоттара

САНААТТАН САНАА УӨСКҮҮР

Сэтгэний бэй 25 нүүдтэр Хатылгыг угууе дьаах-
танын үлэтин отчугутар дьаахта баһылыгын со-
диальнай бонпуруостарта солбуйааччы Н. Н. Яковлев
салайар бөлөгө сырытта. Сарсыардатын дьаахта уу-
раагениеларын эиннэттэх үлэһиттэра тустуох төрүл-
тэлэринин сыхдан үлэстэтэлэр, үлэллэр коллективны
ныстары көрүстүлэр.

Мушпахха Н. П. — Исполнитель ураты кытмыны из-
дылар: Дорогуков В. Г. — ше дымаза отделын штабын
начальнига, Корзини М. Н. — тма хайаайыстыбытын
управленнетын начальнигы солбуйаатчы, улуустаа-
гы базынай хайаайыстыбалар Ассоциацияларын
председателэ, Баранкова Л. Д. — социальнай көмүс-
көл управленнетын специалиһа, улуустаагы ветеринар
Суболэрин председателэ, Попова У. Д. — Кини ба-
дыһа ыраһа, Федоров Н. П. — үөрөх управленнетын
отделын начальнига.

Регистрация быһыытынан нэһилиэк олохтоохторуттан барыта 48 киһи кэлбит. Сылкыан көрдөххө, үгүстөрө сааһырбыт дьон, пенсионердар, ветераннар. Нэһилиэккэ бээр адыһах тэрээстэртэн, орто оскуолаттан, миччатартан бэрт адыһах киһи: еден-додон көстүлүр. Сылга биирдэ буолар улус дьаһалтатын отчуоттуур муһунабар тустайах интэриэстээх дьон быһыытынан дьыһыннан коллективтарга анаардара да кэллэн төп этэ. Сан биир туох да туһа тахса сулун билэн дуу, көбүөр түбүктүүх үлэс алыс утүрүт-төрбөттөрө дуу биалибэт.

Отчуултуур дахьмалыг Иван Иванович Явдовлев онгарда. Үүний дайдуу үрхүүлж буула турар экономическай-политическай майгшны быбаварон туран, улзуу-нут быймалыг сэлгэ тургуун хэсхэлэгэ. Онорон таһаарар уонна бюджет эйгэтэн бириин сэлвэлэрийн тэя хайзайыстыбатыгар, тутууга, сүм оһоһуугтар, сибээска, эргэлтэ, доройрши, доруобуйа хариаста билин управлениезарыгар, мчач, спорт охдөлзирьгар, социальная харьсхалга, общественная бэрээдэг аракчылалзайыгта сибилдэ мэрэтэ сирдэтта.

Даньдаант сүнийүнэн мийтхыллар киирдилэр. Дьону-сартыны ордук сыр, уу, олохууллуохтаах өлөөлөр, көрүлүүхтөөх дотация, көмшөөсация бөлүмүгүстара үөһүнэ таас оскуода тутуула долгутуар эбиттэр.

—Сир реформынг быһаарыһаа, —дигэр кэпсэттэхэ бастаккын кыттыбыт С. Н. Пронинька, —оттуур гирэ үлэлэри буолбута. Бааһынай хатааһыстыбаларга 10-нуу га, онтон чааһынайдарга—2 гектар. Балтын көрдөххө, эһилинникэ олох да өлөрбөт дьоннорго кытары бэрэллэбит эбит. Омон, үгүс сир оттооникко хаалар. Бу кыны быһаарыахха кэлиэ эбит. Аны МТС дьон тархалар иһэн тыйаа-ууһа суох сүтэн хаалла дуу, ханна тыйаа?

—МТС төрлэлэлтийг, үзэллэрийг.—хэсэг М. Н. Коринин хөрүйдүүр. —Савсны ниймэгт үзэллэлтийгээр эрхлэр, баймал үүтүг мөхтөх буолан, түмэгт кэрэ, Билэтин МТС-и Президент ситимнээр киллэргээртэ үдэ бэрэ сымдар, өчмтүсэр, түүх амхт үбүдэнэрдэх буолла- бына, тирэх мазан атаар түүрү дэлэ. Оттон сир түү- бууан эттэххэ, ниймэг. Сир үзэллэлтэ 1991-1992 снл- дарга ниймэгтэ. Оттон мазта дэс снл ааста? Бу 6-7 снл үстэтэ үгүс ударыймн тавыста, ким эрэ нэ- бон барда, ким эрэ кэллэ. Ошон бу—олоттоох дэ- жалта, ниймэгтэргэ сир комитетта быһаарар бон- нуволта.

—Бары өйдүүргүт булду, — саала ортотуткан сан-
һарбыт ийин турар, — хас ыра сымлаагыта чашынай
дынара төлөбүр бизарбит дикан түбүккэ түһарэн бары
дынабитин изерөйдөм докумуон оңорбуунуу. Бу хэр-
чиста ханна тинийд, тодо баачаанга дикра баллиб-
гий? Никас ыйытым. Дикэ сүөһүтүгү, кинаха, сы-
гыга төлөбүр бизара. Ол ханнанай? Лахалдык быыһы
алдыман турар. Ону оңорорго улусс үгүх былаан.

наагүй? Отнон тээс оркуулабыг гутуутун өртөн яла-
та сагалыбыг, хаан гутуудан олоххо киврийг?

— Иван Львович айтыштыгыар хорүдүдүүбү. Кырдык, өлөрөр динэрэ коммунсация бөрилээр динэ буола сыдымбата, — диир И. И. Яковлев. — Байагыт билэбит, үн-харчы тэриымчэтин, онноһор үлээ киириэхтэх объекттар тутууларыгар убу булар хуустук. Онон, динэ коммунсацията кэллэ, төлөһүө динэ көтөрүмэр.

—Сылынга, инааха төбөнөн төлөбүр 1996 сылдан арына да бизэр иликтэр, билигин ол истарин сага төлөөн эрэллэр, омон кетэбилг.—диге М. Н. Ковыкин.

—Оскуула тутуутугар калалхха, байланынна маанымк.—Иван Иванович саягыр. —бу тутуу хайыс да сытын улуус билааныгар нукавой объект байыныгыча кннрр. Ошон, кыраалам харчы керүүлэн үлэсин бары. Правительство байылыгыг салбурлааччы Е. С. Васильева бек-сыдым керсүтүүтүгү 70% тутуулаубут эрө объекттар үбүлмэллр днн этен турар. Билгнн улууснутугар ннмн улахан, сүрүн объекттардаахмат. Бастымакта, народнай тутуунаа биллрч-либнн таас бадыраа. Ичкинннн, ашнгн оскууларат. Хайа-хайааара дөгөөн олус маддалаах тутуулар. Ошон, туох кыах баарынан берн, атайымалы үлэ кытыдыла.

—Мин Сгучуов Борокушлай дээммин. Маньхыгшынлаахын, Үс сугылзаахын, 7 мяхтаахын, Үзгөхсимишээр никнэйзэбин олоробут. Сылтан сэлсэс элэн, кырдын кыаан оттообот-маштаабат буудан нэбэт. Бийл сайын дэонто ангаарга ототон снл снл тахсаяахыт. Онгон нэстэр снлхн хайдах буулайбыт? Кнм кэмөлөхүй? Снлн олус марахан. Пенснлм снлнн от-мас үнэйтэрншнлэр барар. Туулунатан оту 500 солкуобайга тнэйэллэр, бнлр кырыннлмга. Анч эбэн нэбнс, снрбнт, сүөлүбүт нолуогун.

—Сүеһүгээх буюун ниглэлэн олоордохут,—дигр Иван Иванович,—бу рынок усулуобуйатытар. Билгин бөшүрүүс турар—сүеһүгэ суогу сүеһүгээххэ, сирэ суогу сирдэххэ дигэ. Бу—государственный ойбүд эрэ баар буоллагына, кыаллаан сөп. Ол эрэрин, үп харчы дөйдү үрдүкөн мараата. Көмө баар буюу дигр ыраахан, өлүү ээр сымыйлааһын курдук буюу. Онон, бэйэ эрэ күүбүгүтэр эрэнэн, аймахтаах аймактар, өрөдөөх-оротугар, дыонноох дыонугар тирэнэн олоорор кэпэ кэллэ. Тийээр-тийар өлөлөргө тариф, умуотик бөшүрүүнэ үөратыллэ сылдар. Ол хайдах бийиарылдыаһын билгини номоо хэбэ кыалтан сүөтэ

Ити гурдун мнэгтмэлэрт харда бэрлэлэн, аны
эйнэ кнэлэрнэтэ буолан.

—Мин хамгийн эртний дээр үс. Н. Проконько,
—Үн кырымчигтми бары билэбит, дыахалта олус на-
рахан комиз гээлиирин эмиз өйдүүбүт. Эссе неясня
баар буулан удуус үгүс олохтоодо нитялэн омордо-
нут. Удуус дыахалтата сөнтөөх үлэн шатар див
сыналыныбит. Суол очокуутугтар, муоста тутуутугтар
төлөөлөөх үлэ нитялыныбатын бары билэбит. Аны
МТС тариалын бурдук дьярмгар ылсыях курдук бую-
дубут. Космилдөөх дыала. Сир баар. Билиги көп-
лиген чылахаа. Арай 5-10-нуу мал буулан кытмын
уочнуу гаа сирн байындаа анын сирн түгэтэххэ.
Кыһыа арды быһаарсан, саяс арды мөө көрдөн иллэ-
рен, күрүүлээн-хаһаалан бэлэмниэххэ. Ону МТС-ка
сакаастаны хоруттарыаха, сирин өнгөртөрүөххэ, бур-
дутун ыстарыаха. Сайын байзыт көрөк-иетэн үүнү-
риэххэ, күңүгүсэр эмиз МТС-лматын адаан быштарар
га камолөһүүнэриэххэ. Бу олоххо кирир суол. Арай
бурдук бөдөнү үүнүрөн, сорофун МТС-ка өгөтүсэр
төлөөн, ордугун байго хаалларан туттар буол. Си-
биньтэ нит, төр, атыллаа... саамый барыстаах са-
лаа. Хатылы сийдэр, байыр суола буюлуу этэ. Маны
бийрдигилээн бааһынай кыайбат. Техникалара да ор-
гөрдэ, аны туран сана комбайны энши булунар үгө.

Ашиа орто оскуулаты 1994 сылданыхха мастерской-
дара умайан хаалган, охотугу ула уоруйэхторигэр үө-
рөтүннө улахан эрийдэрэ көрбүттөрө. Итинник маар-
хан балайымныыада түбүккөт оскуула администрация-
та субалээн баран, бэйэ күүһүнэн санаа мастерско-
йу туурта быһаарыммыттара. Улаан производствен-
най дөрөхтэһини учуутала А. А. Каргузон сыйлыгы
иһиһтэ. Хара ааныттан мастерской улаа иһиһтэр
дигэр ар дьон учууталлар санааларын холбоон, биһир-
гэ түмөн биһир харчыта суох бэрэстэххэй дьээн оскуо-
ла территориятыгар дьэндэтөн кабинеттэр.

Ааспыт нэпэлэ бэстиситигэр сайа мастерской үлэһэ кэиринтия үөрүүтэ-иөгүүтэ буолла. Эбэх эррээ тыллар өтпэллэннэлэр, орук актыыбынайдык үлэһэбитигэрэ улуустары төрөх салааларын, олохтоох оскуола нэһараадалара туттараммыннылар.

 αCO_2 көрр.

тус. Кыяхтара суох. Очир, МТС-ка кыагы биригдэххэ, бурдуу техникатын киинэрэи барытын киинэххэ биригдэххэ.

—Мин МТС төрлөдөрийн утарабын,—жэвсэтнэгэ Кривовишскийн С. С. амтыгта. Бурдук айнар-буолаахтарына, чуластай бийнги сирбиттэ барытын бийнгиа огорууохтара, бийнхэ мөччирог, ходоуа эинэ нааданар. Нийлээк сирин бийнги, нийлээк олохтоохторо бийбигт бас бийлэхтэхинит. Бурдук айныстэнан дьарыкталабыт дигээр кэлэр харчына барытын кинилэр эрэ ынаахтара, ол түһата, түмүгэ кыра буолаво.

—Мини МТС-ка үлүшүнү үлээлээбизм, — болгонгошу тартдыбыт боппуруска ветеран механизатор Литишцев С. Н. сапатын үлээлиниш. — МТС—дөөн мөңгилекториниш, халайыстыбазарыкыи сайаанка быныгытпашан сир өмөнүүтүсүр өңө өлөрөр тариат. Сир—мөңгилек сире, үүвөр бурдук—мөңгилек бас билинзе. Оттон МТС бурдугу бас бидөт, минн үлээлээбт өлөтүтөр төлөбүр ылар. Дө, өмү хандах жөрүгүнүн ыларыи МТС уонна дөһналта бөйлөдөр быдасарыахтаахта.

Ихэнх үүснэгт хамгийн олонлог бичиг баримт бичгээр, тэдгээр дунд МЭГ, сир олонлогтуйн тухуйн хэс да хийн бэйлээрлэг сэнхэлэрын эгнэлэр, Нитэр-дэрлэр улэ ветерана Д. П. Чельбутов оркула тутуутуйн тухуйн эгтэ, «Ойбон» комплэкс тутуутуйн 2000 сэлэ дэриг перспективний бэлэнлэсэ килдэртэрлэг эгнэлэлээрлэ.

Салтым тыны олохтоох дьаһалты баһылыгы Атласо-
на С. Н. ылар:

— Үзгүсэ дьаһалтаттан сымлаагы үлэттэ ортоһон сымалаан тураммын, биниги миниллэк мылдар боп-
куруостарыгар тохтуон. Баастакынан, оскуолабыт боп-
куруоһа. 1963 сымлаахтан үлөҕө киирбит кэрүсэ эр-
гэрэи, аһыгаран сөгө оскуола иаада буолан, 1990 сым-
лаахтан таас оскуола тутуута сымаламмыта. Үп хар-
чы кырымчык буолан, ситэ илик. Екатерина Сидо-
ровна Висильева кэлэ сымдыан, 70-80 бырыһыаннара
тутууллубут тутуулар эрэ үбүлэниэхтөрө дьибитэ. Биниги
оскуолабыт көндөһө эрэ бүттэ, ол аата 50% туту-
луна. Онон үбүлэниһиниэ хапсыбата буолуо. Улууһка
таас бэлэһинэ тутууларга иаадаһын ойдүүбүт. Биниги
оскуолабыт эмэ биир онук таһын суолталаах. Суук-
лар туруктаах, дэг-оһол да тахсан хаалман сөн, ону
учуоттаан туран, дьаһалтаттан көмөлөһөрүгөр көрдө-
һөбүт. Эралбатын сүтэрбөһүннүт. Лахадды быһытын
А. А. Шадрин үлэлэһиниһинт дьин итэн турар, онон
иһинэ үлэ барарыгар эрэнэбит. Саас эрдэттэн саада-
ланнар, уу кэлиитигэр бэлэи буолар гына. Муоста
онгоһуутугар үлэ барда, маадыһинилиһит. Ол орзори,
буору аһамыт сиртэн буолабынча чуһастыын дэрэһи-
нэбит таймттан аһамыр. Регулятивдэи эһин туһу-
нан үлэи этэ да барбат. Бу миниллэк олоһор, экон-
гитыгар олус охсуулаах. Электрик туһунап, ЖК
линиятынан көрүүлэр иһат. Котельный иһин эрэ көр-
үөхтээһини диир, атын объект, холобур аҕа саадын
көрдөрөөрү гынааһа нэҕэст саһараары туруорсар.
Электронпроводтар дыйа да төрүтэлэригэ олус эргэрдилэр,
идэлээх иһин көрөрө-истэрэ иаада. Онон, мин-
иһэи барытан көрөр гына ЖКХ-тан туруорсуо эти-
бит. Аһи платы таһынан үлэлэрбит төлөнө иликтөр.
Бу кулуубу, контуорамы олус үчүгэйдик өһөртөрбүк-
түт дьин хайҕаһыгыт. Дээ, бу үлэлэрбит хэс эмэ сым-
тухари төлөнө иликтөр. Бу бопкуруос бидьаарыллара
иаада. Уматыгы эмэ бидьаарыаһа.

Түмүккө Н. И. Яковлев маңындай мүннөхтарга кылы тууанында, түмүк оңтөстүгүндө элбөх буоларын санаат. Санааттан санаа үөскүүр, порют кууһа—көмүөл кууһа дигэ туран, дыон-сиргэ бөөр билэһидилинээн, ытылларт үлүн, сирд өмүбүү көсүлүн таба өйдүүр эбит дигэ астыларын биллэрдэ, Истинг, абаада көсөтү дигэ махтанна.

Р. СЕМЕРЯКОВА.

«СО» ЭКОНОМИКАҒА АПАЛДААХ ТАБААРЫҢТА

С. СМЕРНИКОВА

